

Ρητορικές στρατηγικές στο *Consider the Lobster* του D. F. Wallace

Το κείμενο του DFW '*Consider the Lobster*'¹ είναι μια ανταπόκριση από το Φεστιβάλ Αστακού του Μείν το καλοκαίρι του 2003. Ωστόσο, η ανταπόκριση αφορά λιγότερο το ίδιο το Φεστιβάλ, όσο μια ευκαιρία να θέσει στο προσκήνιο ορισμένα επείγοντα ερωτήματα σχετικά με τους τρόπους προετοιμασίας και κατανάλωσης των αστακών. Το άρθρο δημοσιεύεται τον Αύγουστο του 2004, στο περιοδικό *Gourmet*, μια μηνιαία έκδοση αφιερωμένη, όπως αναφέρεται από τους ίδιους τους επιμελητές, στο καλό φαγητό, το καλό κρασί και τελικά, «την καλή ζωή»². Το άρθρο του DFW, με τις μακρόσυρτες υποσημειώσεις και τις συχνές υφολογικές εναλλαγές, ξεχωρίζει από την υπόλοιπη αρθρογραφία του περιοδικού και, όπως είναι αναμενόμενο, προκάλεσε έντονες αντιδράσεις. Κάποιοι αναγνώστες θεώρησαν απαράδεκτη την κίνηση των συντακτών να δημοσιεύσουν το άρθρο, όπως φαίνεται από τις επιστολές που δημοσιεύει το ίδιο το *Gourmet* λίγους μήνες αργότερα, ενώ κάποιοι άλλοι εξέφρασαν αποστροφή απέναντι στον W και αναρωτήθηκαν αν στόχος του ήταν να αποτρέψει κατά τρόπο εκφοβιστικό τους αναγνώστες από την κατανάλωση αστακού³. Ωστόσο, όπως υποστηρίζει επανειλημμένως ο DFW, στόχος του δεν ήταν αυτός, αλλά να εκθέσει με έναν τρόπο ειλικρινή και έντιμο τα «βασανιστικά ερωτήματα»⁴, όπως τα αποκαλεί, που προκύπτουν εν μέσω όλων των εορταστικών εκδηλώσεων και συνδηλώσεων του Φεστιβάλ. Και αν κρίνουμε από τις πλεονάζουσες θετικές επιστολές, το «αριστούργημα» του DFW, όπως χαρακτηρίστηκε από έναν αναγνώστη⁵, πέτυχε τον στόχο του.

Ο DFW επιλέγει να αρχίσει το άρθρο του με ένα ύφος και έναν λόγο που δεν προδικάζουν την κατάληξη του κειμένου, παραθέτοντας ορισμένα απογραφικά στοιχεία σχετικά με το Μείν και το Φεστιβάλ Αστακού, εστιάζοντας στην τοπική οικονομία και στα κύρια αξιοθέατα του Φεστιβάλ. Στη συνέχεια, αναφέρει ορισμένα γενικά στοιχεία σχετικά με τον αστακό, αφιερώνοντας λίγες γραμμές στην φυσιολογία τους, στην οποία εντοπίζει τη βάση της πολιτισμικής τους αναπαράστασης ως «θαλασσίων εντόμων»⁶. Έπειτα, περιγράφει σύντομα και σχηματικά την ιστορία του αστακού ως αντικειμένου κατανάλωσης, από φαγητό του υπο-προλεταριάτου σε γεύμα

---

¹ Χρησιμοποίησα την απaráλλακτη έκδοση που δημοσιεύτηκε στην ομόθυμη συλλογή δοκιμίων έναν χρόνο αργότερα: Wallace, D. F. (2005), 'Consider the Lobster', στο Wallace, D. F., *Consider the Lobster and Other Essays*, New York: Little, Brown and Company, σσ. 235-254.

² Όπως φαίνεται από τον υπότιτλο του περιοδικού: «*Gourmet. The Magazine of Good Living*».

³ «What was the GOURMET editorial staff thinking when it opted to publish David Foster Wallace's "Consider the Lobster"? [...] Wallace's article is not thought-provoking, it is claptrap. [...]»

«What were you thinking when you published that lobster story? Do you think I read your magazine so you can make feel uncomfortable about the food I eat? I will never cook or eat another lobster. Thanks for the revelations! [...]», Letters to the Editor (2004), *Gourmet*, Οκτώβριος 2004.

⁴ Wallace, D. F. (2005), 'Consider the Lobster', *ό.π.*, σελ. 253.

⁵ «I have decided to keep my subscription based on the August issue. [...] the article regarding the Maine Lobster Festival was a masterpiece. [...]», Letters to the Editor, *ό.π.*

⁶ Wallace, D. F. (2005), 'Consider the Lobster', *ό.π.*, σελ. 237.

ακριβών ουρανίσκων, υποστηρίζοντας ότι το Φεστιβάλ του Μείν συμβάλλει καθοριστικά στην προσπάθεια εκδημοκρατισμού της κατανάλωσης αστακού. Στις επόμενες παραγράφους εστιάζει στον αστακό ως συστατικό μαγειρικής συνταγής και εδώ το ύφος του λαμβάνει μια διάσταση κριτικής ειρωνείας, δίνοντας τρόπον τινά μαγειρικές συμβουλές στους αναγνώστες.

Χρειάζεται να διαβάσουμε 8 ολόκληρες σελίδες γενικοτήτων και τρόπον τινά κοινοτοπων πληροφοριών, πριν φτάσουμε στον πυρήνα αυτού του άρθρου, στο αναπόφευκτο ερώτημα: «Είναι σωστό να βράζουμε ζωντανό ένα πλάσμα με συναίσθηση για τη δική μας γευστική απόλαυση;»⁷, το οποίο ακολουθείται αμέσως από το ερώτημα τού «εάν και κατά πόσο η προηγούμενη ερώτηση είναι δυνατόν να τεθεί, αν είναι ζήτημα πολιτικής ορθότητας ή συναισθηματισμού ή απλώς και εν τέλει ένα ζήτημα προσωπικής επιλογής»⁸. Το ότι πρέπει να περιμένουμε τόσο πολύ για να συναντήσουμε τον πυρήνα του κειμένου, σίγουρα δεν είναι τυχαίο. Και οι επόμενες γραμμές, όπως και οι αμέσως επόμενες παράγραφοι, μαρτυρούν τη ρητορική στρατηγική του DFW: η σπειροειδής, κεντρομόλος κίνηση που ακολουθεί στην πραγμάτευση τού ζητήματος, αρχίζοντας με περιφερειακά ερωτήματα γενικού τύπου και πλησιάζοντας σταδιακά και αναλυτικά σε πιο καίριες προβληματοθεσίες, εγκλωβίζει τον αναγνώστη εν αγνοία του σε έναν πολύ συγκεκριμένο –και εν προκειμένω κριτικό- τρόπο θέασης των πραγμάτων. Χρησιμοποιεί ως όχημά του την honesty, αυτή την ιδέα περί έντιμης ελικρίνειας και ειλικρινούς εντιμότητας, για να αποφύγει ένα διδακτικό ύφος και να κερδίσει έτσι τον αναγνώστη, θέτοντας τον εαυτό του ως έναν απλό, μέσο Αμερικανό που εκθέτει με έναν τρόπο «ειλικρινή και έντιμο» τις σκέψεις που τον βασάνιζαν όσο ήταν στο Φεστιβάλ⁹.

Όταν τα ερωτήματά του καθίστανται άβολα και ενδεχομένως ενοχλητικά, λύνει την ένταση μέσω παρεκβάσεων προς θεματικές φαινομενικά άσχετες με το αντικείμενο του άρθρου. Έτσι, πριν καλά-καλά θέσει το κεντρικό ερώτημα ολοκληρωμένα και συνεκτικά, πραγματοποιεί μια παράκαμψη, καταθέτοντας μια προσωπική ιστορία σχετικά με τη διαδρομή του από το αεροδρόμιο τού Μείν στον χώρο τού Φεστιβάλ, κατά τη διάρκεια της οποίας διηγείται τις συζητήσεις που είχε με δύο κατοίκους. Αυτή η παράκαμψη εξυπηρετεί δύο στόχους: από τη μία απομακρύνει φαινομενικά τον αναγνώστη από το αντικείμενο, λύνοντας προσωρινά την ένταση. Από την άλλη, τον φέρνει πραγματικά πιο κοντά στον πυρήνα του ερωτήματος, πραγματευόμενος τις δύο πιθανές απαντήσεις: αυτή της PETA (Οργάνωσης για την ηθική μεταχείριση των ζώων), η οποία

---

⁷ Στο ίδιο, σελ. 243.

⁸ Στο ίδιο, σελ. 243.

⁹ Αυτό γίνεται σαφές με διάφορους τρόπους, είτε υιοθετώντας πρώτο ενικό πρόσωπο («[...] uncomfortable for **me** [...] [...] **my own** main way of dealing with this conflict [...]», στο ίδιο, σελ. 246), είτε αναφέροντας ρητώς τις προθέσεις του («[...] there is no **honest** way to avoid certain moral questions.», σελ. 247), είτε απορρίπτοντας –πάλι- ρητώς μια διδακτική αλαζονεία («To **my lay** mind», σελ. 251, «**I'm not** trying to **give you** a PETA-like **screed** here [...]», «**I'm** also **concerned not** to come off as **shrill** or **preachy** [...]», σελ. 253), οι επισημάνσεις δικές μου.

υποστηρίζει ότι η κατανάλωση αστακού είναι πλήρως ανήθικη, και αυτή των κατοίκων του Μείν και των παραγόντων του Φεστιβάλ που θεωρούν ότι οι δράσεις της ΡΕΤΑ στηρίζονται σε έναν συναισθηματισμό που είναι αυθαίρετος, καθώς –όπως υποστηρίζουν- από τους αστακούς λείπει η νευροφυσιολογική ικανότητα να νιώθουν πόνο. Ο DFW παίρνει αποστάσεις και από τους δύο: στους πρώτους αποδίδει έναν φανατισμό και ασκεί κριτική στις στρατηγικές τους, στους δεύτερους αποδίδει μια ακούσια διαστρέβλωση της πραγματικότητας σχετικά με τη βιολογική υπόσταση των αστακών. Από εκεί παίρνει τη σκυτάλη για να εξετάσει σχηματικά τη νευροφυσιολογία των αστακών και συγκεκριμένα την ικανότητά τους να νιώθουν πόνο. Πριν το κάνει αυτό, ωστόσο, αναγνωρίζει ρητώς τις λογικές, γνωσιακές και συγκινησιακές δυσκολίες που μπορεί να έχουν ερωτήματα τέτοιου τύπου. Αναγνωρίζει επίσης ότι οι προσδοκίες των αναγνωστών του Gourmet αφορούν σε μια ανάλαφρη ανταπόκριση από το Φεστιβάλ. Υπερβαίνει και τα δύο αυτά εμπόδια λαμβάνοντας ένα ύφος πέρα για πέρα προσωπικό, υιοθετώντας και χρησιμοποιώντας μόνο ενικό πρόσωπο και φέροντας το πέπλο της έντιμης ειλικρίνειας και της ειλικρινούς εντιμότητας. Με αυτό το ύφος, λοιπόν, ο DFW ζωγραφίζει μια ανατριχιαστική εικόνα της προετοιμασίας του αστακού, «με τις δαγκάνες του να αγκιστρώνονται στο χείλος της κατσαρόλας πριν βυθιστεί στο βραστό νερό», «το καπάκι της μαγειρικής συσκευής να χτυπά μανιωδώς» και «τις μεταλλικές άκρες της να γδέρνονται από τις απεγνωσμένες προσπάθειες τού αρθρόποδου να ξεφύγει»¹⁰. Έτσι, χωρίς να το καταλάβουμε, ο DFW μάς έχει φέρει λίγο πιο κοντά στον πυρήνα του ζητήματος.

Για να αποφύγει ωστόσο ενδεχόμενες αρνητικές αντιδράσεις, και να κρατήσει τους αναγνώστες του, λύνει προσωρινά την ένταση που δημιούργησε η προηγούμενη εικόνα και, σε ένα ύφος που εναλλάσσεται μεταξύ ψυχρού ορθολογισμού και προσωπικού συναισθηματισμού, πραγματεύεται τις δύο κύριες ακαδημαϊκές απόψεις σχετικά με τους τρόπους μέτρησης του πόνου σε μη-ανθρώπινα έμβια όντα, εξετάζοντάς τες μέσω παραδειγμάτων διαφορετικών τρόπων προετοιμασίας των αστακών, ως οιονεί πρακτικούς τρόπους αποφυγής του αρχικού ερωτήματος. Αρνείται, βεβαίως, ότι υπάρχει κάποιος τρόπος να αποφύγουμε πρακτικά ή λογικά το αρχικό ερώτημα. Αυτό, διότι, είτε οι αστακοί μπορούν να νιώσουν πόνο είτε όχι, γεγονός παραμένει ότι, με τις σπασμωδικές κινήσεις τους μέσα στο νερό που σιγοβράζει, οι αστακοί φαίνεται να εκφράζουν μια *προτίμηση*, κι αυτή είναι η βάση, σύμφωνα με τον W, στην οποία πρέπει να θέσουμε το αρχικό ερώτημα. Αντί να ψάχνουμε στη νευροφυσιολογία ή τη συμπεριφορά των αστακών μια ικανότητα εμπειρίας του πόνου, ο DFW μάς προτείνει να λάβουμε ως κριτήριο σχετικά με το εάν ο αστακός υποφέρει, την ικανότητά του να σχηματίζει προτιμήσεις. Και μάς διαβεβαιώνει ότι ο αστακός

---

¹⁰ Στο ίδιο, σελ. 248.

εκφράζει όντως ορισμένες προτιμήσεις, όπως φαίνεται από τα περίπλοκα μεταναστευτικά του μοτίβα, με σκοπό την εύρεση κατάλληλων θερμοκρασιών, κατάλληλου βάθους κλπ.

Από το σημείο αυτό και για τις επόμενες 4 σελίδες μέχρι το τέλος του άρθρου, ο DFW δελύνει ποτέ την ένταση. Απευθύνεται άμεσα στον αναγνώστη, σε δεύτερο ενικό πρόσωπο, διατηρώντας πάντοτε –σε πρώτο ενικό– τον μανδύα του ειλικρινούς και έντιμου συνανθρώπου. Του θέτει το αρχικό ερώτημα, αυτή την φορά ολοκληρωμένα και συνεκτικά: είναι σωστό, όχι αφηρημένα αλλά προσωπικά, ένα ζωντανό πλάσμα να υποφέρει για τη δική μας γευστική απόλαυση; Ωστόσο, δεν προσφέρει καμία απάντηση. Περισσότερο διότι –όπως λέει ο ίδιος– το ερώτημα αυτό, στις διάφορες παραλλαγές του, δεν μπορεί να λυθεί στο πλαίσιο ενός περιοδικού γαστρονομίας. Χρειάζονται μεγαλύτερες αφαιρέσεις και ενδεχομένως να μην είναι ούτε αυτό αρκετό. «Υπάρχουν όρια σε όσα μπορούν ακόμη και οι ενδιαφερόμενοι να ρωτήσουν ο ένας τον άλλο»¹¹ και με αυτή την πρόταση αποσύρεται, αφήνοντας τον αναγνώστη να (ανα-)στοχαστεί μόνος του σχετικά με τις προσωπικές προεκτάσεις του αρχικού ερωτήματος.

Αν δούμε τη συνολική δομή του άρθρου του DFW, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι κινείται μεταξύ κοινότοπου δημοσιογραφικού λόγου, ψυχρής ακαδημαϊκής γλώσσας και ανεκδοτολογικού, προσωπικού ύφους, με τα όρια μεταξύ τους να θολώνουν όλο και πιο πολύ όσο κινούμαστε προς το τέλος του κειμένου. Παρουσιάστηκαν δύο κλειδιά αποκρυπτογράφησης της ρητορικής στρατηγικής του άρθρου: από τη μία, οι παρεκβάσεις σε φαινομενικά άσχετες θεματικές για να λύσει την ένταση, και, από την άλλη, όταν αυτό δεν είναι δυνατόν, η ρητή δήλωση των ειλικρινών και έντιμων προθέσεων του W στη διατύπωση των άβολων ερωτημάτων. Ωστόσο, για να κατανοήσουμε πλήρως τη ρητορική στρατηγική του κειμένου, λείπει ένα ακόμη κλειδί, που είναι ταυτόχρονα και ο στόχος αυτού του άρθρου. Τον στόχο αυτόν τον δηλώνει ρητώς σε μια υποσημείωσή του: «Ο όρος ‘προτιμήσεις’ είναι καλύτερος για τους δικούς μας σκοπούς διότι είναι λιγότερο αφηρημένα φιλοσοφικός – ο όρος ‘προτιμήσεις’ φαίνεται περισσότερο *προσωπικός*, και αυτό που διακυβεύεται εδώ είναι ακριβώς η όλη ιδέα της *προσωπικής* εμπειρίας ενός ζωντανού πλάσματος»¹². Ο DFW, μέσω της βιολογικής, πολιτισμικής, ιστορικής και φιλοσοφικής πραγμάτευσης, χτίζει τον αστακό από την αρχή, από ένα αόριστο θεματικό αντικείμενο ενός φεστιβάλ τον θέτει ως ένα στέρεο σώμα, ως ένα απτό ον μπροστά στον αναγνώστη. Επιτελεί, δηλαδή, μια διαδικασία *ανάμνησης*. Θέλει να δημιουργήσει ένα ρήγμα στις υφιστάμενες αντιλήψεις, επαναφέροντας στη μνήμη το *πρόσωπο* του αστακού, με σκοπό να «[επαναδραστηριοποιήσει τη] δυνατότητα της αρχής, [τη] δυνατότητα αυτού που θα μπορούσε να

---

¹¹ Στο ίδιο, σελ. 254

¹² Στο ίδιο, σελ. 251, υποσημείωση 19.

έχει υπάρξει με διαφορετικό τρόπο»¹³. Υπό το φως αυτών των παρατηρήσεων, ο τίτλος του άρθρου λαμβάνει ένα νέο νόημα: «Σκεφτείτε τον αστακό», δηλαδή σκεφτείτε το *άτομο* του αστακού. Τον αστακό, όχι ως έννοια, όχι ως συστατικό μιας μαγειρικής συνταγής· αλλά τον αστακό υλικά, πραγματικά, μπροστά σας, με συναισθήματα ή συμπεριφορές, ή –καλύτερα- με προτιμήσεις, με την ικανότητα δηλαδή να απολαμβάνει και, *κυρίως*, να υποφέρει.

Κώστας Πολύζος

22/06/2019

---

¹³ Bourdieu, P. (2000), *Πρακτικοί Λόγοι. Για τη θεωρία της δράσης*, μτφρ. Ράνια Τουτουτζή, Αθήνα: Πλέθρον, σελ. 97.